

Uitvoeringsprogramma
vitaal centrum
Willemstad

Uitvoeringsprogramma vitaal centrum Willemstad

Auteurs Bureau BUITEN:

Adriana Stam MBI
Bart van Rijkom MSc
Daphne van der Veer MSc

Projectnummer 1647

Aangeboden aan:

Gemeente Moerdijk
T.a.v. Mark Geerts, Corianne Bartels en Kim van den Berg
25 februari 2022

Inhoudsopgave

1	<i>Inleiding</i>	4
1.1	<i>Aanleiding</i>	4
1.2	<i>Doel- en vraagstelling</i>	4
1.3	<i>Relevante ontwikkelingen</i>	5
1.4	<i>Proces & participatie</i>	6
1.5	<i>Leeswijzer</i>	6
2	<i>Willemstad in 2030</i>	7
3	<i>Uitvoeringsprogramma</i>	9
3.1	<i>Uitgangspunten en indeling</i>	9
3.2	<i>Uitvoeringsprogramma</i>	10
	<i>Bijlage 1: Inhoudelijke analyse</i>	23
	<i>Bijlage 2: Overzicht toeristisch-recreatief aanbod</i>	30
	<i>Bijlage 3 Resultaten Mentimeter</i>	31

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Met het programma vitale centra investeert de gemeente Moerdijk actief in bereikbare, compacte en dynamische centrumgebieden, die uitnodigen als ontmoetingsplaats. Eén van deze centra is de vestingstad Willemstad. De aanleiding voor het uitvoeringsprogramma vitaal centrum Willemstad komt voort uit de beleidsbegroting van de gemeente; hierin spreekt de gemeente de wens uit dat Willemstad door meer toeristen bezocht wordt, dat zij langer blijven, meer plekken bezoeken en meer besteden. De gemeente is daarbij op zoek naar de meerwaardetoerist. Daarnaast spreekt de gemeente de ambitie uit om van Willemstad een bereikbaar en compact winkelhart te maken dat uitnodigt als ontmoetingsplaats, met een aantrekkelijk aanbod van detailhandel, horeca en culturele en recreatieve functies. In Willemstad ligt hierbij ook de nadruk op de balans tussen toerisme en recreatie enerzijds en de belangen van bewoners anderzijds.

1.2 Doel- en vraagstelling

Vraagstelling en beoogd resultaat

De gemeente Moerdijk heeft Bureau BUITEN gevraagd om een breed gedragen uitvoeringsprogramma op te stellen, met daaraan voorafgaand een korte, beknopte visie op het centrum van Willemstad. Daarbij is het belangrijk om te onderzoeken hoe de kwaliteit van de centrumfunctie van Willemstad verbeterd kan worden voor bewoners en bezoekers. Samen met relevante stakeholders zijn de verbetermogelijkheden van Willemstad in kaart gebracht, zodat deze gezamenlijk verzilverd kunnen worden. Het eindresultaat is dit uitvoeringsprogramma met concrete projecten en/of acties die op korte of lange termijn uitgevoerd kunnen worden.

Doelstellingen

Het uitvoeringsprogramma dient daarmee de volgende doelen:

- Verbetering van het ondernemersklimaat;
- Verbetering van het woon- en leefklimaat;
- Verbetering van de bereikbaarheid;
- De verblijfskwaliteit voor toeristisch-recreatieve bezoekers vergroten, waardoor de verblijfsduur en de bestedingen toenemen. We zetten zo in op meerwaardetoerisme.

Afbakening uitvoeringsprogramma: centrum Willemstad

Het uitvoeringsprogramma is gericht op het centrum (de vesting) van Willemstad. Het is daarmee nadrukkelijk geen uitvoeringsprogramma voor de kern Willemstad. Het centrum is daarom afgebakend als de 'vesting' (zie figuur 1.1). Projecten en acties in het uitvoeringsprogramma moeten een directe relatie hebben met het centrum van Willemstad.

Figuur 1.1: Afbakening centrum Willemstad

Realisatie uitvoeringsprogramma: samenwerking blijft essentieel

Het uitvoeringsprogramma is tot stand gekomen in samenwerking met verschillende stakeholders uit Willemstad (inwoners, ondernemers, verenigingen e.d.). Voor de uitvoering van het programma blijft verdere samenwerking essentieel. De gemeente Moerdijk kan niet alle acties en projecten alleen uitvoeren (capaciteit, middelen en kerntaken gemeente) en heeft Willemstad hiervoor nodig.

Evaluatie uitvoeringsprogramma vitaal centrum Willemstad

Het uitvoeringsprogramma zal worden geëvalueerd in 2025, zodat de balans kan worden opgemaakt voor de korte termijn acties. Er wordt gekeken welke acties wel/niet zijn opgepakt en uitgevoerd. Na de evaluatie kan worden besloten om het uitvoeringsprogramma aan te passen.

Relevante aandachtspunten

Bij het opstellen van dit uitvoeringsprogramma zijn een aantal relevante aandachtspunten meegenomen. Een belangrijk uitgangspunt is om de balans tussen bewoners, ondernemers en toeristisch-recreatieve bezoekers te bewaren, met name in de straten waar deze belangen elkaar raken (de Voorstraat, Landpoortstraat en Benedenkade). Spreiding van de gewenste bezoekers in tijd en ruimte is daarbij een belangrijk aandachtspunt dat meegenomen is bij het opstellen van het uitvoeringsprogramma. Ook zijn een aantal relevante ontwikkelingen die plaats vinden of plaats gaan vinden in de vestingstad meegenomen. Hieronder vindt u een opsomming van deze ontwikkelingen.

1.3 Relevante ontwikkelingen

Op dit moment vinden er een aantal relevante ontwikkelingen plaats in Willemstad die mogelijk aansluiting kunnen vinden bij het uitvoeringsprogramma.

Het gaat daarbij om de volgende ontwikkelingen:

- Er zijn in het verleden inrichtingsplannen opgesteld voor Bastion Groningen in Willemstad. Gezien de hoge kosten wordt er gekeken of het inrichtingsplan, mogelijk in combinatie met Bastion Gelderland, in aanmerking kan komen voor subsidiëring. Het idee is om van Bastion Groningen een publieke ruimte te maken.
- Er lag een initiatief voor de bouw van appartementen aan het Havenfront. Dit initiatief had onvoldoende draagvlak waardoor wordt vastgehouden aan de huidige bestemming: gemengde doeleinden, waaronder horeca en aan recreatie en toerisme gerelateerde detailhandel en dienstverlening. De grondeigenaar werkt momenteel aan een nieuw plan voor het gebied.
- De huidige brandweerkazerne aan de Landpoortstraat (centrum Willemstad) is geen adequate huisvesting en er is op de huidige locatie geen mogelijkheid voor uitbreiding. Momenteel wordt een locatiestudie uitgevoerd voor een nieuwe locatie, waarna het project wordt beoordeeld op haalbaarheid.
- Er zijn in 2023 vanuit het Groenstructuurplan uitvoeringsmaatregelen gepland. Dit biedt een kans voor oorspronkelijk groen in de stad en vergezichten vanaf de vesting.
- Er is een (gedeeltelijke) renovatie van de bunkerdeuren in de Vestingwal uitgevoerd.
- Het parkeerbeleid wordt geëvalueerd (toegang vesting, blauwe zone).
- De ontwikkeling van een multifunctionele accommodatie (MFA Willemstad). Het doel van dit project is om te komen tot een structurele oplossing voor het huisvestingsprobleem van de basisscholen in Willemstad. In een multifunctioneel gebouw kunnen zowel basisschool Willem de Zwijger, basisschool De Singel, kinderopvang, als buurthuis Irene worden ondergebracht. Op dit moment wordt een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd naar de realisatie van het MFA op de locatie van de voetbalvereniging aan de Grintweg. De kantine en kleedkamers van de voetbalvereniging worden dan verplaatst naar de andere zijde van de Grintweg.

- Er zijn plannen voor de bouw van ca. 150 nieuwe woningen buiten de vesting, in het oostelijke deel van Willemstad. De ontwikkeling leidt tot een hoger inwoneraantal, waardoor er meer draagvlak ontstaat voor de voorzieningen.
- Er ligt een plan om alle vestingwerken in kaart te brengen en daar een onderhoudsplan/renovatieplan voor op te stellen.
- Er is ingestemd met het idee om een vakantiepark te ontwikkelen aan de oostkant van Willemstad, op de plek van camping Bovensluis. De initiatiefnemer moet nog wel een haalbaarheidsonderzoek uitvoeren.

Een deel van deze projecten en ontwikkelingen bieden kansen voor herontwikkeling in het centrum (voor bijvoorbeeld woningbouw), omdat er een aantal locaties worden vrijgespeeld binnen het centrum.

1.4 Proces & participatie

Het proces om tot het uitvoeringsprogramma te komen is vormgegeven in drie fasen:

1. **Inventarisatiefase & bureau-onderzoek:** onder meer onderzoek naar de 'meerwaardetoerist', de huidige situatie in Willemstad, data-analyse, invulling geven aan het begrip stedelijke vitaliteit en het maken van een overzicht van lopende en geplande projecten in Willemstad. Het resultaat van deze fase vindt u in bijlage 1.
2. **Participatiefase:** deze fase is gericht op participatie met belangrijke stakeholders. Er zijn groepsgesprekken met stakeholders gevoerd, er zijn brede stakeholderbijeenkomsten georganiseerd voor het ophalen en toetsen van input en er zijn aanvullende gesprekken met stakeholders gevoerd indien deze nodig waren. In bijlage 3 staan de resultaten van de Mentimeter die gebruikt is tijdens één van de stakeholderbijeenkomsten.
3. Het opstellen van het **uitvoeringsprogramma:** alle opgehaalde input bundelen en programmaonderdelen benoemen, een (getoetste) schets van de toekomstvisie geven en het benoemen

en prioriteren van (realistisch geplande) projecten, in samenhang met de lopende trajecten in Willemstad. Het uitvoeringsprogramma is tijdens een slotbijeenkomst gepresenteerd aan stakeholders.

1.5 Leeswijzer

Voor u ligt het uitvoeringsprogramma vitaal centrum Willemstad. In hoofdstuk 2 wordt de visie op Willemstad in 2030 beschreven. Dit is het wensbeeld waar we met behulp van het uitvoeringsprogramma naar toe werken. In hoofdstuk 3 staat het uitvoeringsprogramma beschreven met concrete projecten/acties. In de bijlagen zijn de inhoudelijke analyse (het resultaat van de inventarisatiefase), het overzicht van het toeristisch-recreatief aanbod, en de resultaten van de werksessie opgenomen.

Afbeelding 1.1: De haven van Willemstad (eigen foto)

2 Willemstad in 2030

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de visie voor een vitaal centrum in Willemstad in 2030. Hoe ziet een vitaal centrum in Willemstad er in 2030 uit?

In 2030 is het centrum van Willemstad een bruisende ontmoetingsplek met een goed toegankelijke en mooi bewaarde historische binnenstad. De vestingstad is een belangrijke schakel in de Zuiderwaterlinie en een recreatief knooppunt op gebied van fietsen, wandelen en varen. Het is een gewaardeerde plek met karakter, waar mensen graag wonen, werken en recreëren. Het is een aantrekkelijke toeristische en recreatieve bestemming waar bezoekers graag terugkomen om nog meer van het bijzondere verhaal van de vesting te horen en het te beleven.

Er is een goede balans tussen de belangen van de bewoners en de behoeften van de bezoekers doordat er op verschillende gebieden ingezet is op spreiding in tijd en ruimte. De meerwaardetoerist is verleid om een bezoek te brengen aan Willemstad. De verschillende functies die Willemstad vervult zijn gemengd waar dat kan, en gescheiden waar dat moet. In de Voorstraat is het levendig, met aanbod voor diverse leefstijlen en op verschillende locaties in het centrum kan het verhaal en de geschiedenis van Willemstad beleefd worden.

Willemstad is een hechte gemeenschap die naar elkaar omkijkt, zonder naar binnen gekeerd te zijn. De sociale cohesie is hier in 2030 onverminderd sterk. Er is een rijk verenigingsleven, mensen kennen elkaar en gunnen elkaar wat.

Willemstad is beter bereikbaar van buitenaf, de toegangswegen zijn aantrekkelijker en tegelijkertijd is het centrum autolouwer geworden dan het geweest is. Bezoekers van buitenaf parkeren nu buiten de stad; alleen

bestemmingsverkeer van bewoners en ondernemers kan de stad inrijden. Dit heeft een positieve invloed op de verblijfskwaliteit en de luchtkwaliteit voor bewoners en bezoekers. De parkeervoorzieningen zijn goed aangegeven en makkelijk te vinden.

De verschillende stakeholders hebben zich beter georganiseerd, hebben gezamenlijk invulling gegeven aan wat de meerwaardetoerist inhoudt voor Willemstad en hierop ingezet. Het toeristisch-recreatief aanbod is beter bereikbaar, zichtbaar en verbonden. Ook is ingezet om Willemstad met de regio te verbinden door fysieke routes, samenwerking en promotie. Mede daardoor is het aantal gewenste bezoekers en hun bestedingen de afgelopen jaren gestegen en de waardering van de vestingstad vergroot. Dat blijkt uit de data van de jachthavens, uit de bezoekersaantallen aan bezoekerscentrum het Mauritshuis en de reviews van bezoekers op diverse sociale media platforms.

Afbeelding 2.1: Sfeerbeeld Willemstad (eigen foto)

Afbeelding 2.2: sfeerbeelden Willemstad (bron: gemeente Moerdijk en eigen foto's)

3 Uitvoeringsprogramma

In dit hoofdstuk komen de projecten die onderdeel uitmaken van het uitvoeringsprogramma aan bod. Per project wordt de naam en een korte beschrijving van de actie en sub-acties, de beoogde doelen, trekkers en stakeholders en een globale inschatting van de kosten weergegeven¹. Ook de planning komt aan bod, in de categorieën korte termijn (2022-2025) en middellange/lange termijn (na 2025).

3.1 Uitgangspunten en indeling

Uitgangspunten

Bij het opstellen van het uitvoeringsprogramma zijn een aantal uitgangspunten gehanteerd:

- De projecten en/of acties die uitgevoerd worden mogen geen 'losse flodders' zijn. Alleen samenhangende oplossingen, die met elkaar verband houden worden uitgevoerd en opgenomen in het uitvoeringsprogramma. Zo wordt de structuur in het centrum van Willemstad en de samenleving verbeterd. Het is belangrijk dat verschillende acties elkaar versterken.
- Projecten en/of acties moeten een directe relatie hebben met het centrum.
- Projecten en/of acties moeten bijdragen aan het verbeteren van het woon- en leefklimaat in Willemstad.
- Projecten en/of acties moeten bijdragen aan het ondernemersklimaat in Willemstad.
- Projecten en/of acties moeten bijdragen aan de beleving voor toeristisch recreatieve bezoekers, ten einde de meerwaardetoerist aan te trekken, die langer in Willemstad verblijft, meer geld besteedt en ook weer terug komt.
- De rol van cultuurhistorisch erfgoed in Willemstad kan verbeterd worden en projecten en/of acties moeten hieraan bijdragen.
- Projecten en/of acties moeten bijdragen om Willemstad in de schouderseizoenen (m.a.w. voor-, naseizoen en in de winter) aantrekkelijker te maken voor bezoekers.
- Projecten en/of acties moeten bijdragen aan het leefklimaat voor specifiek jongeren en ouderen.
- Er moet draagvlak zijn voor de projecten en/of acties. Op basis hiervan wordt er in het uitvoeringsprogramma de onderverdeling en prioritering in de categorieën 'must haves' (project/actie heeft een directe fysieke relatie met het centrum) en 'nice to haves' (project/actie heeft geen directe fysieke relatie met het centrum, maar is wel van belang voor het centrum / synergievoordelen) gehanteerd.

Meerwaardetoerist

Toeristen hebben meerwaarde wanneer zij geïnteresseerd zijn in het verhaal van de bestemming, op zoek gaan naar verdieping en de tijd nemen. De meerwaardetoerist blijft langer dan gemiddeld op de bestemming, besteedt meer en keert nog een keer terug. De meerwaardetoerist in Willemstad bezoekt het toeristisch-recreatieve aanbod om meer van het verhaal van de vestingstad te horen en te beleven. Daarnaast wordt de horeca bezocht inclusief de relevante detailhandel. De meerwaardetoerist heeft respect voor de mensen en de omgeving, brengt geen overlast met zich mee en de kans is groter dat er door deze doelgroep ook overnacht wordt. Op deze manier draagt de meerwaardetoerist bij aan het behoud van het voorzieningenniveau, een levendige en goede sfeer in het centrum van Willemstad en versterken zij de vrijetijdseconomie.

¹ Inschatting van de kosten is o.b.v. schattingen in de categorieën hoog/middel/laag. Laag: €0 – €20.000, middel: €20.000 – €100.000, hoog: > €100.000

Indeling van het uitvoeringsprogramma

Het uitvoeringsprogramma is opgebouwd uit de volgende vier thema's waarbinnen verschillende projecten en/of acties passen:

1. Entreegebieden 'Poort van Willemstad';
2. Bestemmingsmanagement;
3. Leefklimaat en bereikbaarheid;
4. Gemeentelijk beleid en procesmaatregelen.

3.2 Uitvoeringsprogramma

3.2.1 Entreegebieden 'Poort van Willemstad'

Deze actielijn behelst de entreegebieden rond het centrum van Willemstad: de Poort van Willemstad. Het doel van de actielijn is om het entreegebied van de vesting aantrekkelijker te maken, knelpunten op te lossen en de gebiedskwaliteit voor verschillende doelgroepen (jongeren, ouderen en bezoekers) te verbeteren. Zie figuur 3.1 voor een overzichtskartaar.

1: Entreegebieden 'Poort van Willemstad'						
Nr.	Project- en/of actiebeschrijving	Doel(en)	Trekker(s)	Stakeholders	Inschatting € Hoog/middel /laag	Planning '22- '25 Na '25
<i>Must haves</i>						
1.1	Realisatie van toegang centrum van Willemstad via de Oostbeer voor fietsers en wandelaars <ul style="list-style-type: none"> • Verbinding Bovenkade via de Oostbeer naar de Oostdijk • De ontwikkeling van de Oostbeer kan rekenen op een breed draagvlak, door de voorzieningen binnen én buiten de vesting beter bereikbaar te maken • Koppelkans: nieuwe entree jachthaven en heroverwegen bestaande entree • Koppelkans: aanleg klein verharde parkeerplaats voor jachthavenbezoekers • Koppelkans: verbinding met bezoekers van het toekomstige MFA aan de Grintweg • Koppelkans: is eerder opgenomen in de Kernkaart Willemstad 	<ul style="list-style-type: none"> • Betere bereikbaarheid van voorzieningen in de vesting • Ontbrekend punt in de basisstructuur van recreatiefnetwerk oplossen • Betere spreiding toerisme/bezoekers centrum op piekmomenten/in het hoogseizoen • Betere bereikbaarheid van de voorzieningen in het centrum vanaf de Stadshaven en vice versa • Aantrekkelijkere Stadshaven waardoor verblijfsduur en bestedingen van bezoekers toenemen • Toevoegen van een recreatief knooppunt routekaart op deze locatie 	Gemeente Moerdijk Heemkundekring Stadstafel	Bewoners, ondernemers, jachthavens, sportvereniging, zwembad, Zuiderwaterlinie, Waterschap	Hoog	X

1: Entreegebieden 'Poort van Willemstad'						
Nr.	Project- en/of actiebeschrijving	Doel(en)	Trekker(s)	Stakeholders	Inschatting € Hoog/middel /laag	Planning '22- '25 Na '25
	<ul style="list-style-type: none"> Koppelkans: betere bereikbaarheid vesting voor (toekomstige) bezoekers camping Bovensluis Koppelkans: bijdrage aan het recreatieve fietsennetwerk in de gemeente Moerdijk als geheel, evt. met een nieuw knooppunt 	<ul style="list-style-type: none"> Betere verbinding mogelijk met het bestaande zwembad 				
1.2	<p>Ontwikkeling en uitvoering van Bastion Groningen naar openluchttheater/atrium en/of bredere bestemming.</p> <ul style="list-style-type: none"> Actualiseren en uitvoeren van bestaande plannen Koppelkans: zoeken naar aanvullende financiering i.s.m. subsidie-adviseur (gemeente Moerdijk/extern) Koppelkans: project is opgenomen in de Kernkaart Willemstad Koppelkans: realiseren van een verblijfsruimte in de openbare ruimte voor de bewoners van Willemstad 	<ul style="list-style-type: none"> Cultuur uitdragen en daarmee een aantrekkelijke bestemming creëren Aantrekkelijke verblijfsplek creëren voor de inwoners van Willemstad, waaronder jongeren en ouderen Benutten van het cultuurhistorisch aanbod in Willemstad Aantrekkelijkheid van Willemstad vergroten voor bewoners 	<p>Stadstafel, Heemkunde kring</p> <p>Gemeente Moerdijk</p>	<p>Omwonenden, bewoners, kunst/cultuur verenigingen, financiers, Waterschap</p>	Hoog	X
<i>Nice to have</i>						
1.3	<p>Ontwikkeling van het Havenfront en omgeving, al dan niet met een boulevardachtige uitstraling. Hoewel de locatie niet binnen de vesting is gelegen, kan het centrum wel profiteren van een ontwikkeling op deze locatie. Te realiseren met verschillende sub-projecten en/of acties:</p> <ul style="list-style-type: none"> In gesprek gaan met de private grondeigenaar op het Havenfront, om hier een T&R (dagrecreatieve horeca valt binnen de scope) ontwikkeling mogelijk te maken Koppelkans: mogelijkheden verkennen met eigenaar voor tijdelijk ruimtegebruik Koppelkans: wandel- en fietspad naar de Volkeraksluizen en Fort Sabina, terug via Fort De Hel en de Westdijk, bijv. als onderdeel van de Dijkversterking Willemstad - Noordschans Koppelkans: Hellegatsweg aantrekkelijker inrichten, beter verlichten en bewegwijzeren, zodat de aanrijroute naar de vesting meer uitnodigt 	<ul style="list-style-type: none"> Compleet en aantrekkelijk Havenfront, als entree richting de vesting Beter beleefbaar maken van de weidsheid van het water Verbetering verbinding met de vesting door routeontwikkeling Meer beleving voor jachthavenbezoekers Meer ontmoeting- en recreëerplekken voor bewoners van de vesting en met name voor de jongere en oudere doelgroepen Betere zichtbaarheid van de vesting vanaf de Lantaarddijk Ontlasting overlast horeca binnen de vesting 	<p>Grond-eigenaar Haven-front</p> <p>Exploitant jachthaven</p> <p>Gemeente Moerdijk (faciliteert)</p>	<p>Private grondeigenaar, bewoners, (potentiële) ondernemers, Stadstafel</p>	Hoog	X

1: Entreegebieden 'Poort van Willemstad'						
Nr.	Project- en/of actiebeschrijving	Doel(en)	Trekker(s)	Stakeholders	Inschatting € Hoog/middel /laag	Planning '22- '25 Na '25
	<ul style="list-style-type: none"> Koppelkans: Het gebied rond de jachthaven als boulevard inrichten zodat het een wandelpromenade wordt Koppelkans: mogelijkheden verlichting van de vesting en stadswallen vanaf de singel, voor verbeterde zichtbaarheid van de vesting in het donker en verhogen van de aantrekkelijkheid van wandelen op de vesting, inclusief de Westbeer. Daarbij rekening houden met gepast licht i.v.m. flora en fauna. Koppelkans: project is opgenomen in Kernkaart Willemstad 	<ul style="list-style-type: none"> Verlenging van verblijfsduur van bezoekers Betere spreiding van bezoekers op piekmomenten. 				
1.4	<p>Betere informatievoorzieningen voor parkeren rond de vesting</p> <ul style="list-style-type: none"> De verschillende parkeermogelijkheden beter zichtbaar maken, zodat de parkeerdruk wordt gespreid en bezoekers niet per definitie de vesting inrijden Het wisselen van bebording P1 t/m P4, zodat bezoekers niet doorrijden naar de parkeerplaats zo dicht mogelijk bij de vesting 	<ul style="list-style-type: none"> Voorkomen van extra verkeersbewegingen in en om de vesting op drukke dagen Verbetering van de verkeersveiligheid, luchtkwaliteit en gebiedskwaliteit op drukke dagen Bezoekende automobilisten sturen naar de Lantaarndijk i.p.v. de Noordlangeweg. 	Gemeente Moerdijk	Stadstafel voor terugleggen / toetsen ontwerp en ideeën	Laag	X

Figuur 3.1: Kaart entreegebied Poort van Willemstad

3.2.2 Bestemmingsmanagement

Deze actielijn richt zich op het ontwikkelen van de bestemming en het management van de bezoekersstromen in het centrum van Willemstad. Het doel is het realiseren van een aantrekkelijke bestemming waar bezoekers langer verblijven, meer besteden en vaker terugkomen (de meerwaardetoerist). Dit kan bereikt worden door in te zetten op productontwikkeling gericht op de gewenste doelgroepen, het bestaande aanbod in de vesting beter zichtbaar en beter bereikbaar te maken (spreiding in ruimte) en het beter bekendmaken van Willemstad als bestemming (promotie). Bij de productontwikkeling moet er ook aandacht zijn voor het schouderseizoen, zodat spreiding in de tijd bevordert kan worden.

2: Bestemmingsmanagement						
Nr.	Project- en/of actiebeschrijving	Doel(en)	Trekker(s)	Stakeholders	Inschatting € Hoog / middel / laag	Planning '22- '25 Na '25
<i>Must haves</i>						
2.1	Bestemmingsontwikkeling binnen de vesting bijvoorbeeld door: <ul style="list-style-type: none"> ● Infostructuur fysiek in en om de vestingstad: bebording, bewegwijzering en informatie (fysiek en digitaal): <ul style="list-style-type: none"> – Update/ nieuwe informatieborden bij cultuurhistorische gebouwen (in afstemming met de Heemkundekring) – Rondwandeling ontwikkelen met QR code, incl. content (films, tekst, beelden). Hierbij kan aansluiting worden gezocht op het lopende project van de Zuiderwaterlinie – Het verhaal van de Vestingstad is zichtbaar in het Mauritshuis, maar kan ook daarbuiten verteld worden bv. door het zichtbaar en beleefbaar maken van de historische gebouwen, natuur of cultuurhistorische elementen – Herbestemming gebouwen, nieuwe inrichting. ● Productontwikkeling (door ondernemers) <ul style="list-style-type: none"> – Bijv. digitale rondleiding, toepassen QR codes, inzet gidsen in gebouwen die normaal niet toegankelijk zijn – In gesprek gaan met eigenaren van cultuurhistorische gebouwen (toegankelijkheid/beleving) – Aanbieden van arrangementen 	<ul style="list-style-type: none"> ● Gewenste doelgroep, die langer verblijft, meer besteed en vaker terugkomt ● Recreatief aanbod in Willemstad zichtbaar, vindbaar en bereikbaar ● Verhaal van de vestingstad herkenbaar en beleefbaar ● Via aantrekkelijke content zichtbaarheid en bekendheid vergroten ● Organisatiegraad van de T&R ondernemers vergroten ● Start of stopplaats voor gebruikers recreatieve routes ● Versterken van de positionering en profilering van Willemstad de vestingstad als bestemming 	Lokale en regionale marketing organisaties Lokale ondernemers Zuiderwaterlinie Gemeente Moerdijk	Ondernemers, organisaties zoals lokale wandel/fiets/historische verenigingen, lokale marketingorganisaties/ infopunt (Werkgroepen) Stadstafel Heemkundekring	Middel	X

2: Bestemmingsmanagement						
Nr.	Project- en/of actiebeschrijving	Doel(en)	Trekker(s)	Stakeholders	Inschatting € Hoog / middel / laag	Planning '22- '25 Na '25
2.2	Bestemmingspromotie en marketing bijvoorbeeld door: <ul style="list-style-type: none"> De beschikbare informatiestructuur van Willemstad op één centrale plek ontsluiten en verbinden met sociale media kanalen, zodat dit ook vindbaar is voor bezoekers, bijv. vanuit het Mauritshuis T&R informatie vertalen naar Duits en Engels Ontwikkelen van een duidelijke online strategie Marketing en promotie: aansluiten bij bestaande samenwerkingsverbanden, waaronder Vestingsteden Zuiderwaterlinie 	<ul style="list-style-type: none"> Informatie vindbaar voor (potentiële) bezoekers Promotie van Willemstad Het plaatsen van reviews tijdens en na bezoek stimuleren De vestingstad als bestemming zichtbaar en vindbaar maken, zowel online als fysiek Georganiseerd en breed gedragen bekend maken van de bestemming op basis van het DNA van de stad 	Lokale en regionale marketing organisaties	Gemeente Moerdijk, ondernemers, diverse organisaties (Werkgroepen) Stadstafel Zuiderwaterlinie, Waterpoort	Middel	X
2.3	Bestemmingspromotie en informatieontsluiting bijvoorbeeld door: <ul style="list-style-type: none"> Binnen de toeristische website van gemeente Moerdijk de vestingstad vindbaar en zichtbaar maken met o.m. ontwikkelde content en dit op meerdere plaatsen ontsluiten, incl. (aansluiting) routes 	<ul style="list-style-type: none"> Informatie geclusterd aanbieden voor bewoners en (potentiële) bezoekers 	Lokale en regionale marketing organisaties	Lokale en regionale marketing-organisaties, ondernemers en diverse organisaties (Werkgroepen) Stadstafel Gemeente Moerdijk	Laag	X
<i>Nice to have's</i>						
2.4	Bestemmingsontwikkeling buiten de vesting bijvoorbeeld door: <ul style="list-style-type: none"> E-bikesysteem voor bezoekers aan Willemstad (De Hel, Sabina, Bovensluis, Willemstad) ook i.r.t. OV bereikbaarheid vanuit Zevenbergen/Klundert/Moerdijk. 	<ul style="list-style-type: none"> Vindbaarheid, zichtbaarheid, bekendheid en beleving vergroten. Start of stopplaats voor gebruikers recreatieve routes; 	Ondernemers, lokale organisaties, lokale	Gemeente Moerdijk (Werkgroepen) Stadstafel	Hoog	X

2: Bestemmingsmanagement

Nr.	Project- en/of actiebeschrijving	Doel(en)	Trekker(s)	Stakeholders	Inschatting € Hoog / middel / laag	Planning '22- '25 Na '25
	<ul style="list-style-type: none"> • Upgrade en ontwikkeling van recreatieve routes (fysieke verharde en onverharde, bestaande en/of nieuw te realiseren paden) in en rondom Willemstad, ook verbonden met de andere kernen in Moerdijk. Meerjarig onderhoud van deze routestructuren is van belang. • Recreatieve routing van en naar de vestingstad en aansluiting op routes, aanbod en natuur daarbuiten • Aansluiten op het netwerk van recreatieve routes van de Zuiderwaterlinie • Bewegwijzering en routing parkeren voor bezoekers buiten de vestingstad • TOP ontwikkelen: toeristisch overstappunt op parkeerterrein Lantaarndijk, stimuleren duurzaam en langzaam vervoer 	<ul style="list-style-type: none"> • Stimuleren duurzaam en langzaam vervoer 	marketing organisatie	Zuiderwaterlinie		

Afbeelding 3.2: Sfeerbeelden Willemstad (bron: gemeente Moerdijk)

3.2.3 Leefklimaat en bereikbaarheid

Deze actielijn is gericht op het verbeteren van leefklimaat en de bereikbaarheid van Willemstad binnen de vesting. Deze actielijn is daarmee met name gericht op bewoners en hun leefklimaat. Deze actielijn houdt ook verband met de bovengenoemde projecten en acties.

3: Leefklimaat en bereikbaarheid							
Nr.	Project- en/of actiebeschrijving	Doel(en)	Trekker(s)	Stakeholders	Inschatting € hoog / middel / laag	Planning	
						'22- '25	Na '25
<i>Must haves</i>							
3.1	Instandhouding van het lokale voorzieningenniveau binnen het centrum, bijvoorbeeld door: <ul style="list-style-type: none"> Het handhaven van commerciële bestemmingen binnen het centrum Behouden bestaande maatschappelijke voorzieningen voor ouderen Betrekken van cultuurhistorische gebouwen voor maatschappelijke functies Woningbouw voor jongere en oudere doelgroepen op vrijkomende locaties. Kans voor: grondgebonden woningen en andere woonvormen voor deze doelgroepen, waaronder het ontwikkelen van levensloopbestendige huizen. 	<ul style="list-style-type: none"> Huidige voorzieningenniveau behouden en indien mogelijk uitbreiden Aantrekkelijk centrum bieden Aantrekkelijk woonmilieu in het centrum 	Ondernemer splatform / ondernemer s, lokale marketing- organisaties Gemeente Moerdijk	Lokale marketing- organisatie en ondernemers, woningbouw- verenigingen, project- ontwikkelaars	Hoog	X	
3.2	Realiseren van een verblijfsplek voor jongeren in de openbare ruimte. Acties: <ul style="list-style-type: none"> Koppelkans: per project onderzoeken of er mogelijkheden zijn voor een verblijfsplek, bijv. als onderdeel van de Bastions, of het Havenfront 	<ul style="list-style-type: none"> Een prettig woon- en leefklimaat voor jongeren in Willemstad Verbeteren kwaliteit openbare ruimte Het voorkomen van overlast 	Stadstafel Gemeente Moerdijk	Inwoners, ondernemers, verenigingen, (Wergroepen) Stadstafel	Middel/Hoog	X	X
3.3	Onderhoud van de openbare ruimte en het groen. Dit is iets dat continue uitgevoerd zou moeten worden en niet slechts incidenteel. Daarbij wel rekening houdend met het beschermde stadsgezicht van Willemstad. Sub-acties die daarbij horen zijn:	<ul style="list-style-type: none"> Aantrekkelijk, toegankelijk en groen Willemstad, voor zowel bewoners als bezoekers 	Gemeente Moerdijk	Bewoners, ondernemers, lokale organisaties	Hoog	X	X

3: Leefklimaat en bereikbaarheid							
Nr.	Project- en/of actiebeschrijving	Doel(en)	Trekker(s)	Stakeholders	Inschatting € hoog / middel / laag	Planning	
						'22- '25	Na '25
	<ul style="list-style-type: none"> • Toevoegen van straatmeubilair dat uitnodigt tot elkaar ontmoeten • Toevoegen laadinfrastructuur, evt. combineren met lantaarnpalen. • Regulier onderhoud van het groen (incl. de vestingwerken) plegen, zonder te veel te maaien i.v.m. de biodiversiteit koppelen aan Groenbeheerplan (zie 4.4) • Bermstroken langs wandelpaden maaien i.v.m. overlast. • Inrichten van elektrisch laden plaatsen, voor zowel fiets als auto bv bij Mauritshuis, Jachthavens. • Ingrepen i.v.m. essentaksterfte binnen vesting/vestingwal • Elementen (beelden/kunst) toevoegen in het straatbeeld, om zo de minder aantrekkelijke plekken zichtbaar en beleefbaar te maken • Behouden van het bestaande culturele erfgoed en versterken van karakteristieke elementen, waaronder de bunkers • Koppelkans met het programma 'Restaureren met meerwaarde' van de Zuiderwaterlinie • Behouden waardevol cultuurhistorisch groen, bijv. de beuken rond de kerk • Groen/natuur toevoegen op plekken waar dit ontbreekt. Bijvoorbeeld in de Grimhoek • Leiconstructies Groenstraat korte termijn vervangen • Leiconstructie Voorstraat middellange termijn vervangen 	<ul style="list-style-type: none"> • Verbeteren van de kwaliteit van de openbare ruimte • Behoud cultureel erfgoed 		(Werkgroepen) Stadstafel Zuiderwaterlinie			
3.4	Handhaving in het centrum ter voorkoming van overlast. <ul style="list-style-type: none"> • Betere en reguliere handhaving van de blauwe zones in Willemstad. 	<ul style="list-style-type: none"> • Overlast beperken en voorkomen. 	Gemeente Moerdijk	Bewoners, horeca ondernemers, jachthaven bezoekers	Laag	X	

3: Leefklimaat en bereikbaarheid							
Nr.	Project- en/of actiebeschrijving	Doel(en)	Trekker(s)	Stakeholders	Inschatting € hoog / middel / laag	Planning	
						'22- '25	Na '25
	<ul style="list-style-type: none"> Handhaving op de sluitingstijd van de horeca en geluidsoverlast van de horeca. Heeft relatie met eventuele ontwikkeling van late horeca aan het Havenfront. 						
<i>Nice to have's</i>							
3.5	<p>Aandacht geven aan de verkeerssituatie en daarbij behouden dat Willemstad op zondag alleen open is voor bestemmingsverkeer:</p> <ul style="list-style-type: none"> Evalueren van het huidige verkeersbeleid, waaronder de blauwe zone, en evt. mogelijkheden verkennen voor een autoluw centrum. Daarbij moeten de verkeersregelaars behouden worden Bezoekers die met de auto komen met behulp van een P-routing naar het parkeerterrein op de Hellegatsweg begeleiden (zie ook 1.4) Verbeteren van de bereikbaarheid en veiligheid van de route(s) in en rond Willemstad Mogelijkheden voor het spreiden van parkeren onderzoeken Mogelijkheden voor het aanpassen van de rijroute van en naar het Mauritshuis onderzoeken 	<ul style="list-style-type: none"> Meer gecontroleerd verkeer in Willemstad Minder overlast op de Noordlangeweg/Hoogeweg/Steenpad Bereikbaar Willemstad Veilige utilitaire routes Verbeteren van de verkeersveiligheid 	Gemeente Moerdijk	Bewoners, ondernemers, bezoekers	Hoog	X	
3.6	<p>Verkenning naar het verbeteren van de toegankelijkheid voor mindervaliden, bijvoorbeeld mensen met rollators, mensen in een rolstoel of slechtzienden</p>	<ul style="list-style-type: none"> Willemstad toegankelijk en aantrekkelijk maken voor iedereen 	Gemeente Moerdijk	Bewoners, lokale organisaties, lokale marketingorganisaties, ondernemers	Middel	X	

3: Leefklimaat en bereikbaarheid

Nr.	Project- en/of actiebeschrijving	Doel(en)	Trekker(s)	Stakeholders	Inschatting € hoog / middel / laag	Planning	
						'22- '25	Na '25
3.7	Aandacht geven aan de gezondheid van de inwoners van Willemstad door een oplossing te vinden voor het onderhoud van het trimparcours De Trimbaan (Buitenwal) met als doel het trimparcours te kunnen behouden.	<ul style="list-style-type: none"> Bewoners mogelijkheden bieden om te bewegen	Gemeente Moerdijk	Stichting Sportief Willemstad, bewoners	Laag	X	

3.2.4 Gemeentelijk beleid en procesmaatregelen

Deze actielijn is gericht op het verbeteren van het proces om samenwerking, samenhang, organisatie- en uitvoeringskracht te organiseren. Er wordt onder andere ingegaan op visie en beleid op de Voorstraat, Landpoortstraat en Benedenkade en visie en beleid op cultureel erfgoed.

4: Gemeentelijk beleid en procesmaatregelen							
Nr.	Project- en/of actiebeschrijving	Doel(en)	Trekker(s)	Stakeholders	Inschatting € hoog/ middel / laag	Planning	
						'22- '25	Na '25
<i>Must have</i>							
4.1	Evalueren bestemmingsplan Vesting Willemstad , waarbij de volgende aanpassingen kunnen worden overwogen: <ul style="list-style-type: none"> Het niet langer toestaan van wonen op de begane grond / transformatie van retail in de straten waar dat niet is gewenst Aandacht voor praktische invulling archeologisch onderzoek Aandacht voor welstandscriteria 	<ul style="list-style-type: none"> Centrum vitaal houden met een goed voorzieningenaanbod Behoud en ontwikkeling van voorzieningen/functionies Verbetering ondernemersklimaat 	Gemeente Moerdijk	Stadstafel, Ondernemersplatform, Ondernemers, Bewoners	Middel	X	
4.2	Monitoren ontwikkelingen binnen de vesting, waaronder de Voorstraat, Landpoortstraat en Benedenkade Hier zijn de woon-, retail,- en horecafuncties gevestigd. Dat leidt soms tot spanningen tussen bewoners en ondernemers. Als uit monitoring blijkt dat er spanningen zijn dan is een actieve beleidsontwikkeling en -uitvoering nodig. Monitoring is mogelijk door: <ul style="list-style-type: none"> Uitzetten van een enquête over het centrumgebied of specifiek het parkeerbeleid Via geluiden vanuit Stadstafel Beleidsbeoordelingen op het gebied van: handhaving horeca, handhaving horeca en parkeerbeleid binnen de vesting in het algemeen 	<ul style="list-style-type: none"> Hogere ruimtelijke kwaliteit en aantrekkelijkheid Onnodige overlast beperken Verbetering woonklimaat 	Gemeente Moerdijk Stadstafel	Bewoners, lokale organisaties en ondernemers in de genoemde straten	Middel	X	
4.3	Visie & beleid op cultureel erfgoed in centrum van Willemstad , waarmee een afgewogen besluit genomen kan worden over wel/niet toestaan (ruimtelijke)projecten en initiatieven in de	<ul style="list-style-type: none"> Cultureel erfgoed beter beheren, onderhouden en positioneren 	Gemeente Moerdijk	Ondernemers en private eigenaars van cultureel erfgoed in	Middel	X	

4: Gemeentelijk beleid en procesmaatregelen							
Nr.	Project- en/of actiebeschrijving	Doel(en)	Trekker(s)	Stakeholders	Inschatting € hoog/ middel / laag	Planning	
						'22- '25	Na '25
	vestingstad. Koppelen aan het feit dat alle vestingwerken in kaart gebracht worden voor een onderhoud- en renovatieplan. Aandacht voor: <ul style="list-style-type: none"> Het verhaal van en de visie op het cultureel erfgoed. Zodat het Mauritshuis, De Stadswallen en Bastions, Affuitenloods, het Oude Raadhuis, het Kruithuis, D'Orangemolen etc. behouden en beleefbaar blijven. Koppelen aan renovatie bunkerdeuren Eigenaarschap van cultureel erfgoed. Momenteel is veel in privaat eigenaarschap, maar het cultureel erfgoed heeft wel een publieke rol Plan voor openstelling van het cultureel erfgoed zoals Bastion Groningen en Gelderland hiervoor is externe financiering nodig Beheer, onderhoud en financiering van cultureel erfgoed 	<ul style="list-style-type: none"> Cultureel erfgoed een publiek karakter geven Bredere openstelling van erfgoed trekt bezoekers 		Willemstad, Heemkundekring en lokale marketing- organisatie Subsidieadviseur			
4.4	Groenbeheerplan , waarin beheer- en onderhoud van de vesting structureel wordt opgenomen	<ul style="list-style-type: none"> Verbeteren leefbaarheid en verblijfsklimaat 	Gemeente Moerdijk	Stadstafel, bewoners en ondernemers	N.t.b.		X
4.5	Onderhoudsplan kunstwerken , waarin beheer- en onderhoud van kunstwerken binnen de vesting worden opgenomen	<ul style="list-style-type: none"> Verbeteren leefbaarheid en verblijfsklimaat 	Gemeente Moerdijk	Stadstafel, bewoners en ondernemers	N.t.b.		X
4.6	Beeldkwaliteitsplan vesting Willemstad , ook in relatie tot onderhoud en beheer openbare ruimte. Met een beeldkwaliteitsplan kan het ambitieniveau worden bepaald, ook voor de aanleg van groen in de openbare ruimte	<ul style="list-style-type: none"> Verbeteren leefbaarheid en verblijfsklimaat Hogere ruimtelijke kwaliteit en aantrekkelijkheid. 	Gemeente Moerdijk	Stadstafel, bewoners en ondernemers	Middel		X

Bijlage 1: Inhoudelijke analyse

In deze bijlage wordt ingegaan op de resultaten van de analyse die voorafgaand aan het opstellen van het uitvoeringsprogramma is uitgevoerd. Er is gekeken naar de huidige situatie, de beschikbare data over Willemstad en de Leefstijlvinder. Ook de resultaten van de schouw en de gesprekken met stakeholders zijn hierin meegenomen.

De inhoudelijke analyse heeft de basis voor het uitvoeringsprogramma gevormd. Voor het opstellen van goede projecten, is kennis van de context noodzakelijk.

Willemstad voor de buitenstaander

Willemstad is een compacte, historische vestingstad. Het is prachtig gelegen in het groen, langs het blauw van het Hollands Diep omringd door natuur. Binnen Willemstad vallen met name het Mauritshuis, de Bastions, het Kruithuis, d'Orangemolen, het Raadhuis en de Koepelkerk op als aantrekkelijk cultureel erfgoed. Willemstad is zichtbaar onderdeel van de Zuiderwaterlinie. Er zijn in de omgeving wandel- en fietsmogelijkheden en delen daarvan zijn onderdeel van het fiets- en wandelrouten netwerk. Willemstad is onderdeel van de Stelling van Willemstad, samen met de vijf forten die om Willemstad heen liggen: Sabina, de Hel, Bovensluis, Buitensluis en Prins Frederik. De Stelling van Willemstad wordt over land en water met elkaar verbonden.

Het is goed wonen, werken en recreëren in Willemstad. De horecasector en vrijetijdsector ogen vitaal. De kern van het horeca- en winkelgebied centreert zich voornamelijk aan de noordkant van de Voorstraat en in de Voorstraat zelf. De horeca in Willemstad wordt jaarrond bezocht door

bewoners, dagjesmensen en jachthaven bezoekers. Daarbij zijn er op mooie zonnige dagen een aantal piekmomenten, terwijl het in de winter over het algemeen minder druk is. Het winkelaanbod in Willemstad is gering. De retailsector zoekt naar verbreding om vitaal te blijven; dat is onder andere terug te zien in de boekenwinkel.

Bewoners waarderen Willemstad als een bijzondere plek om te wonen. Ze zijn blij dat je de vesting kunt bezoeken, dat het goed toegankelijk is en dat je er kan rondwandelen. De leefbaarheid van het dorp staat voor hen centraal en zij staan soms kritisch tegenover groei van het aantal bezoekers. Het vinden van de balans is belangrijk. Denk dan aan de balans tussen jong en oud, bestaand en nieuw, wonen en toerisme en recreatie. Spreiding van bezoekers in tijd en ruimte is belangrijk. Willemstad is vooral in de zomer aantrekkelijk voor bezoekers. Er zijn ook een aantal succesvolle jaarlijkse evenementen die veel bezoekers trekken. Voorbeelden zijn de Vestingloop Willemstad, Shanty & Seasonfestival, Dutch Classic Yacht Regatta, Bietentocht, en verschillende stadswandelingen. Op deze manieren leren veel mensen Willemstad ook voor de eerste keer kennen.

Een vitaal centrum is het visitekaartje van Willemstad

Een aantrekkelijk centrum vormt het visitekaartje van iedere stad. Vitale centra zijn allereerst economisch sterke plekken, waar mensen graag komen, verrast worden, plezierig werken, goed kunnen ondernemen en ook graag wonen. Ook zijn het plekken waar architectuur, historie, sfeer en beleving een belangrijke rol spelen. Het zijn dus plekken met veel verschillende functies, waartussen een gezonde balans moet zijn. Daarnaast moeten deze plekken zich opnieuw blijven uitvinden; beleving wordt belangrijker. Willemstad scoort op dat vlak hoog. Ook speelt voor binnensteden de verduurzaming een steeds belangrijkere rol (zowel qua opwek van duurzame energie, als klimatologische aanpassingen, als op vlak van duurzame mobiliteit) en er moet aandacht uitgaan naar inclusiviteit en toegankelijkheid van de stad voor mindervaliden. Ook

functiemenging (bijvoorbeeld toevoegen van sociale/maatschappelijke functies aan bestaande karakteristieke gebouwen) wordt belangrijker. Ook in Willemstad liggen daarvoor nog kansen voor d'Orangemolen, het Kruithuis, het Arsenaal en de Affuitenloods. Het Raadhuis is onlangs van eigenaar verwisseld en gaat culturele én zakelijke functies herbergen. Zo zullen de Heemkundekring en kunstenaarsvereniging Stadse Kwasten er vergaderen en exposities houden en is de locatie te huur als vergaderlocatie, trouwlocatie, voor *private dining* en zal er zo nu en dan live-muziek te zien en te horen zijn. Door op verschillende locaties in Willemstad waardevolle ontmoetingsplekken te creëren kan het verhaal van Willemstad verteld worden en de sociale cohesie versterkt worden. De contactbeperkende maatregelen ter indamming van COVID-19 hebben binnensteden betrekkelijk hard geraakt, met name de toerisme en recreatie, horeca en retail-sector. Als er in Willemstad leegstand ontstaat, wordt dat sinds een jaar of 5 vaak getransformeerd naar wonen. Maar Willemstad, en zeker de Voorstraat, is meer dan een woonmilieu. Als er te veel panden getransformeerd worden naar wonen, neemt de maatschappelijke, culturele en historische waarde van het centrum als plek voor beleving, ontmoeting, recreatie en werken af.

Toeristen met meerwaarde

Er is in Willemstad behoefte aan het aantrekken van de 'meerwaardetoerist'. Er is geen algemene definitie van een toerist die meerwaarde heeft voor een toeristische bestemming want elke bestemming heeft zijn eigen kenmerken, aanbod en draagkracht. Wij zien dat toeristen meerwaarde hebben als zij geïnteresseerd zijn in het verhaal van de bestemming, op zoek gaan naar verdieping en de tijd nemen. Voor wie heeft Willemstad deze aantrekkingskracht en hoe kunnen we het verhaal van de vestingstad vertellen? Dit vereist een duidelijke doelgroep keuze met aanbod dat daarop ontwikkeld wordt of inspeelt, maar ook routing, fysieke en digitale (achtergrond)informatie en marketing zijn instrumenten die daarvoor ingezet kunnen worden. In de gesprekken met

stakeholders gaan we dieper in op welke toerist Willemstad de meeste meerwaarde biedt.

Maar het is niet alleen een toeristisch-recreatieve bezoeker die lokaal of regionaal bestedingen doet aan vervoer, verblijf en vermaak op een bestemming. Ook bewoners maken daar gebruik van en geven hiermee levendigheid en eigen sfeer aan een bestemming. Dat daardoor ook een belangrijke aantrekkende werking voor potentiële bezoekers en bewoners kan zijn. Een belangrijke vraag is dus of de leefstijl van de bezoeker in grote lijnen overeen komt met de leefstijl van de bewoners in de vestingstad.

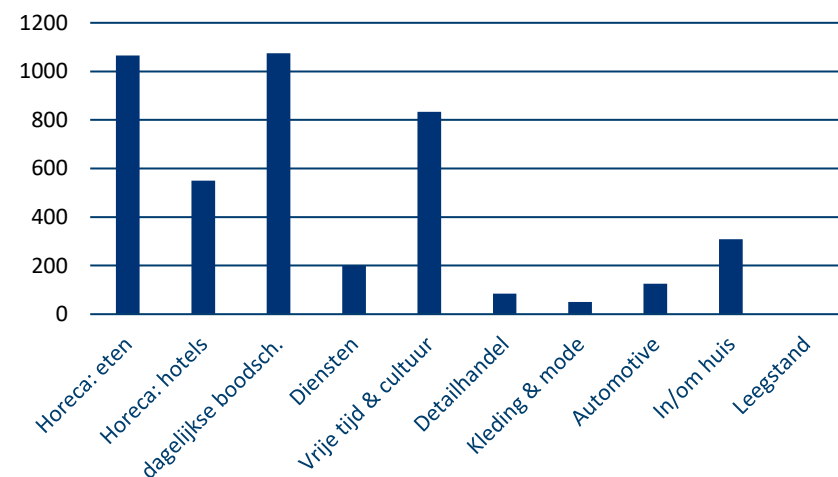
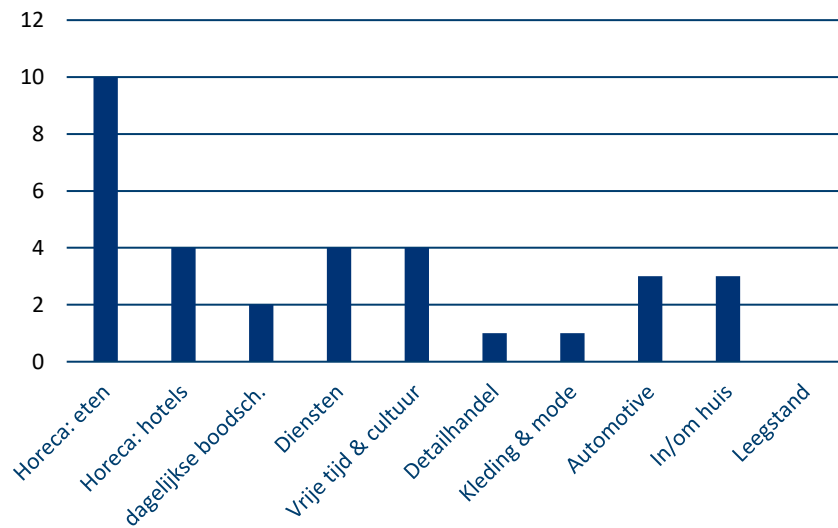
Werkgelegenheid, functies en overnachtingsaantallen

In deze paragraaf gaan we in op de data-analyse van Willemstad. Hiervoor hebben we de Locatus en LISA-data gebruikt. Er zijn in april 2021 in Willemstad binnen de vesting in totaal 36 panden die gebruikt worden als retail-, vrijetijds- of horecavoorziening, met een totale (winkel)vloeroppervlakte van 4.702m². Dit aantal daalt dit jaar; in oktober 2021 zijn het er nog 31. De leegstand die er was, is halverwege 2021 getransformeerd naar wonen en/of horeca. De voornaamste ruimtegebruikers zijn de horecavoorzieningen en voorzieningen voor dagelijkse boodschappen (waar de Jumbo ook toe behoort). Er is momenteel geen leegstand in Willemstad (oktober 2021). De leegstand die afgelopen jaren ontstond is vlot getransformeerd naar woonfuncties.

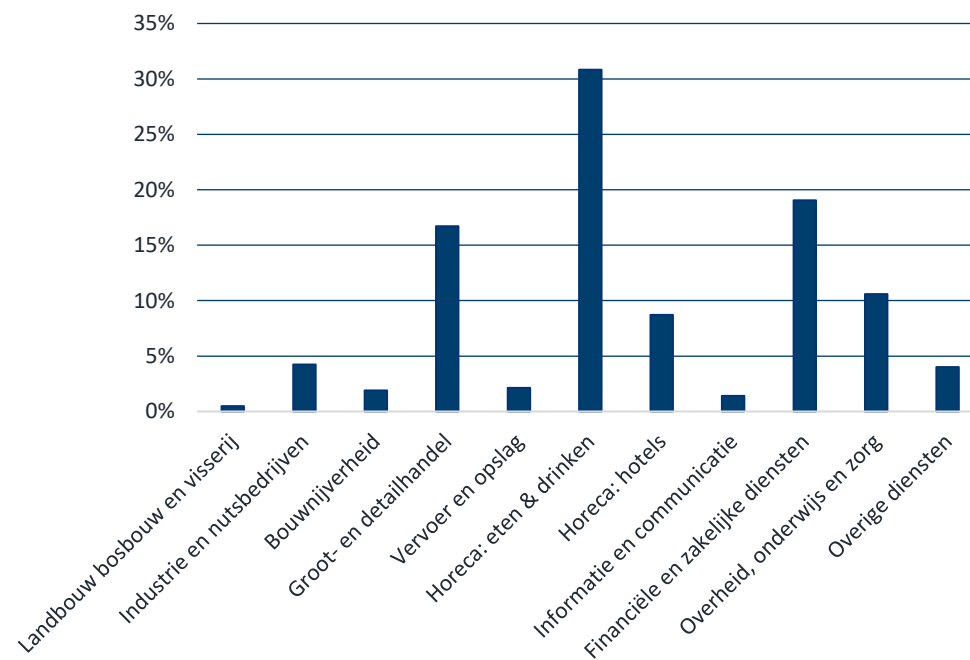

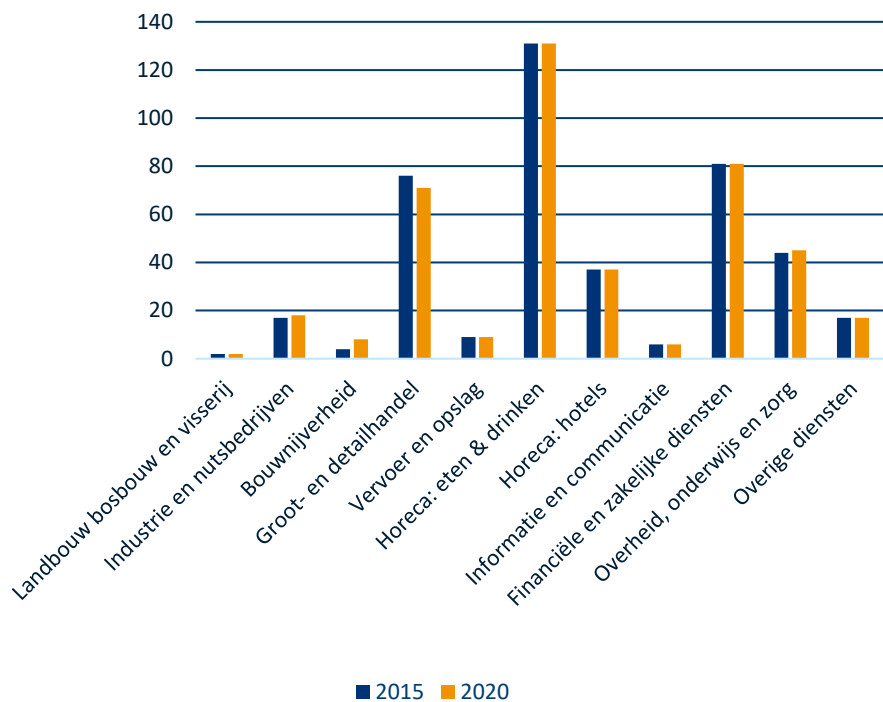
Figuur 1 a/b: Aantal panden (boven) en winkelvloeroppervlakte in m² (onder) in Willemstad (okt. 2021)

De werkgelegenheid in Willemstad is stabiel (figuur 2). In de afgelopen vijf jaar is de werkgelegenheid in totaal met slechts 1 werkend persoon gestegen. De werkgelegenheid in Willemstad binnen de vesting is momenteel 425 banen. De horecasector is verreweg de grootste sector van werkgelegenheid. In deze sector werken 166 mensen, waarvan 131 in eet- en drinkgelegenheden en 37 bij logiesgelegenheden (hotels). Ook de groot- en detailhandel en financiële en zakelijke diensten zijn vertegenwoordigd in Willemstad binnen de vesting. In deze sectoren werken 71 respectievelijk 81 mensen.

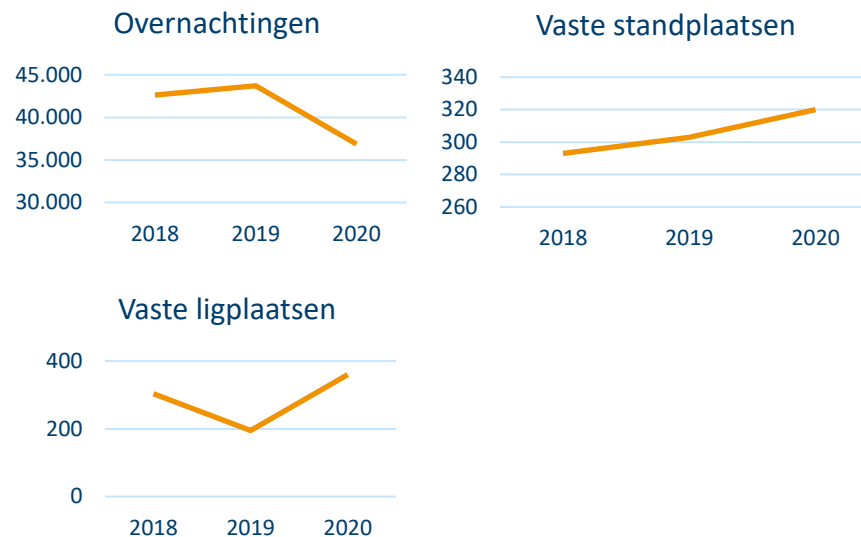
Figuur 2 a/b: Sectorale werkgelegenheid in Willemstad (in % en absoluut, volgende pagina)

De overnachtingsaantallen in Willemstad laten een daling zien. In 2018 ging het om 42.630 overnachtingen en in 2020 om 36.865 overnachtingen (er wordt toeristen- en watertoeristenbelasting geheven). Daarnaast maakten er in 2018 293 mensen gebruik van hun vaste standplaats (toeristenbelasting geheven) en 304 mensen van hun vaste ligplaats in de haven (watertoeristenbelasting geheven). In 2020 ging het om respectievelijk 320 en 360.

Figuur 3 a/b/c: Aantal overnachtingen, standplaatsen en ligplaatsen waar toeristenbelasting is geheven

Relevante trends en ontwikkelingen voor Willemstad

Recreatie en toerisme

- De contactbeperkende maatregelen ter indamming van COVID-19 hebben veel invloed gehad op de dagrecreatieve en verblijfsrecreatieve sector. De afgelopen twee jaar is er minder internationaal toerisme geweest. De doorgaans reislustige Nederlanders werden weer toerist in eigen land. Nu de coronacrisis ten einde komt is de verwachting dat internationaal toerisme ook weer toeneemt. De vraag is vooral hoe snel.
- Toeristen en recreanten worden steeds veeleisender en kritischer. Ze zijn op zoek naar nieuwe en unieke ervaringen. Beleving en betekenis worden belangrijker. Hierdoor wordt ook het onderscheidend

vermogen van toeristisch-recreatief aanbod belangrijker.

Onderscheidend vermogen is aan te brengen door scherpere keuzes te maken en in te zetten op bepaalde doelgroepen en leefstijlen. De strategie 'voor ieder wat wils' wordt dus steeds minder succesvol: het adagium 'wie niet kiest wordt niet gekozen' is hierop van toepassing.

- Tegelijkertijd zijn tijdloze recreatie zoals wandelen en fietsen blijvende populaire vormen van buitenrecreatie. Steeds vaker wordt dit type recreatie gecombineerd met gebruik van horeca. Ook in Willemstad is dit een veel voorkomende vorm van recreatie. Ook waterrecreatie is en blijft onverminderd populair. Particulier bootbezit neemt weliswaar af, maar bootverhuur neemt toe. In Willemstad zijn hiervoor ook verschillende mogelijkheden.
- Bedrijven met verschillende functies zijn in opmars. Denk dan bijvoorbeeld aan de combinatie van jachthavens met verblijfsaccommodatie, of bakkers met een tearoom. Ook in Willemstad zijn hiervan voorbeelden te noemen.

Stedelijke vitaliteit, gezondheid en inclusiviteit

- Met de crisis ontstaan ook nieuwe (ruimtelijke) kansen en is er momentum om nieuwe wegen in te slaan. Verschillende economische en maatschappelijke functies zijn denkbaar. Wonen is natuurlijk een voor de hand liggende functie, die transformatie van retail en/of horeca financieel haalbaar kan maken, maar een vitale binnenstad vraagt ook om voldoende ruimte voor andere economische en maatschappelijke functies. Denk aan de kleine, moderne maakbedrijven, hippe en creatieve kantoor(achtige) bedrijven, buurthuizen, flexwerkplekken en faciliteiten voor startups, leisure en 'beleving', ruimte voor de creatieve en culturele sector, en praktijkruimten. Ook zorgfuncties zouden in potentie prima een plaats kunnen vinden in Willemstad.
- Er komt op iedere plek, en zo ook in Willemstad, steeds meer aandacht voor verduurzaming en gezondheid in steden. Er wordt steeds meer groen toegevoegd, rustige plekken, met meer begroeiing (bijvoorbeeld

stadsmoestuinen). Ook verduurzaamt de mobiliteit. Zo moet onder andere de behoefte aan laadpalen moet inzichtelijk worden gemaakt en deze moeten een plaats krijgen in de openbare ruimte. Er moet meer duurzame energie worden opgewekt en er zullen mogelijk infrastructurele en klimatologische aanpassingen worden gedaan (bijvoorbeeld halfverharde parkeerplaatsen of wadi's) om Willemstad toekomstbestendig te maken. Over verduurzaming en gezondheid gaan we ook met de stakeholders in gesprek.

- Steden worden in toenemende mate inclusief. Er moet oog zijn voor de toegankelijkheid van gebieden voor diverse en mindervalide doelgroepen.

Leefstijlen van bewoners

Toeristen en recreanten bezoeken een bepaald gebied of attractie op basis van hun vrijetijdswensen- en behoeften. De Leefstijlvinder geeft door middel van zeven zogenoemde toeristisch-recreatieve leefstijlen inzicht in waar mensen in hun vrije tijd of op vakantie behoefte aan hebben en wat de verschillen hierin zijn. De één zoekt rust en regelmaat, de ander juist drukte en sensatie. De Leefstijlvinder onderscheidt de volgende leefstijlen:

- Rustzoeker: recreëren dicht bij huis
- Inzichtzoeker: rustige activiteiten, dingen leren en ervaren
- Stijlzoeker: luxe, comfort en exclusiviteit
- Avontuurzoeker: avontuurlijk en creatief
- Plezierzoeker: plezier hebben
- Harmoniezoeker: gezelligheid met familie en vrienden
- Verbindingszoeker: je inzetten voor anderen

De inwoners van Willemstad zijn vooral rustzoekers

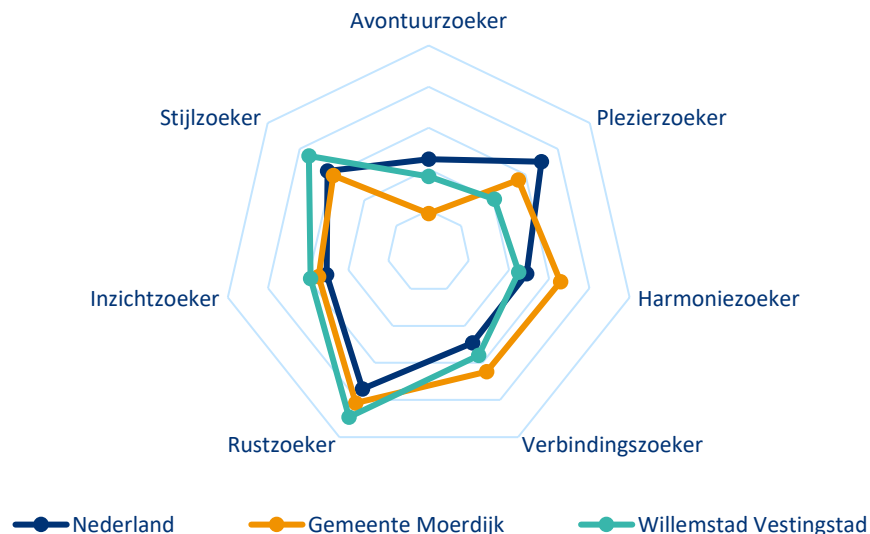
De [Leefstijlvinder](#) laat zien dat de rustzoekers met gemiddeld 22% de grootste groep in de vestingstad zijn. Ook binnen gemeente Moerdijk zijn

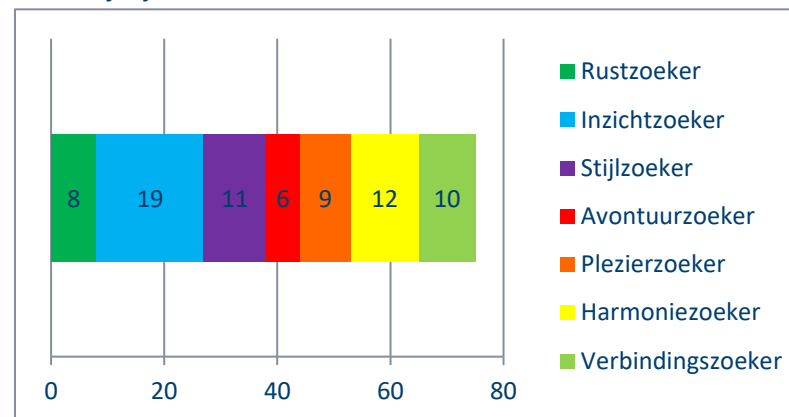
de meeste inwoners rustzoeker (18,5%). Rustzoekers zijn mensen die houden van rust en regelmaat en die zich het meest op hun gemak voelen in hun eigen, vertrouwde omgeving. Recreëren gaat dan ook over tot rust komen, dicht bij huis of een bekende omgeving (bijv. van de vaste standplaats). Rustzoekers houden van tuinieren, een rondje fietsen of wandelen of een middagje vissen of vrijwilligerswerk doen. Soms maken ze een uitstapje naar een museum. Als ze wel buitenshuis verblijven doen ze dit het liefst in een huisje of bungalowpark met veel voorzieningen.

Naast de rustzoekers vormen ook de stijlzoekers met gemiddeld 19% een grote groep. Stijlzoekers zijn mensen die op zoek zijn naar uitdaging en graag geprikkeld worden. Ze houden van exclusieve activiteiten, luxe en comfort. Ze trekken er graag op uit en laten zichzelf graag in de watten leggen. Stijlzoekers houden van luxe dineren, sportwedstrijden, sauna's en jachthavens. Minder vaak dan andere doelgroepen bezoeken ze een natuurgebied om te wandelen of fietsen. Als ze een nachtje weg gaan verblijven ze het liefst in een AirBnB of luxe hotel.

Figuur 4: Leefstijlen Willemstad in vergelijking met gemeente Moerdijk en Nederland (Bron: Leefstijlvinder).

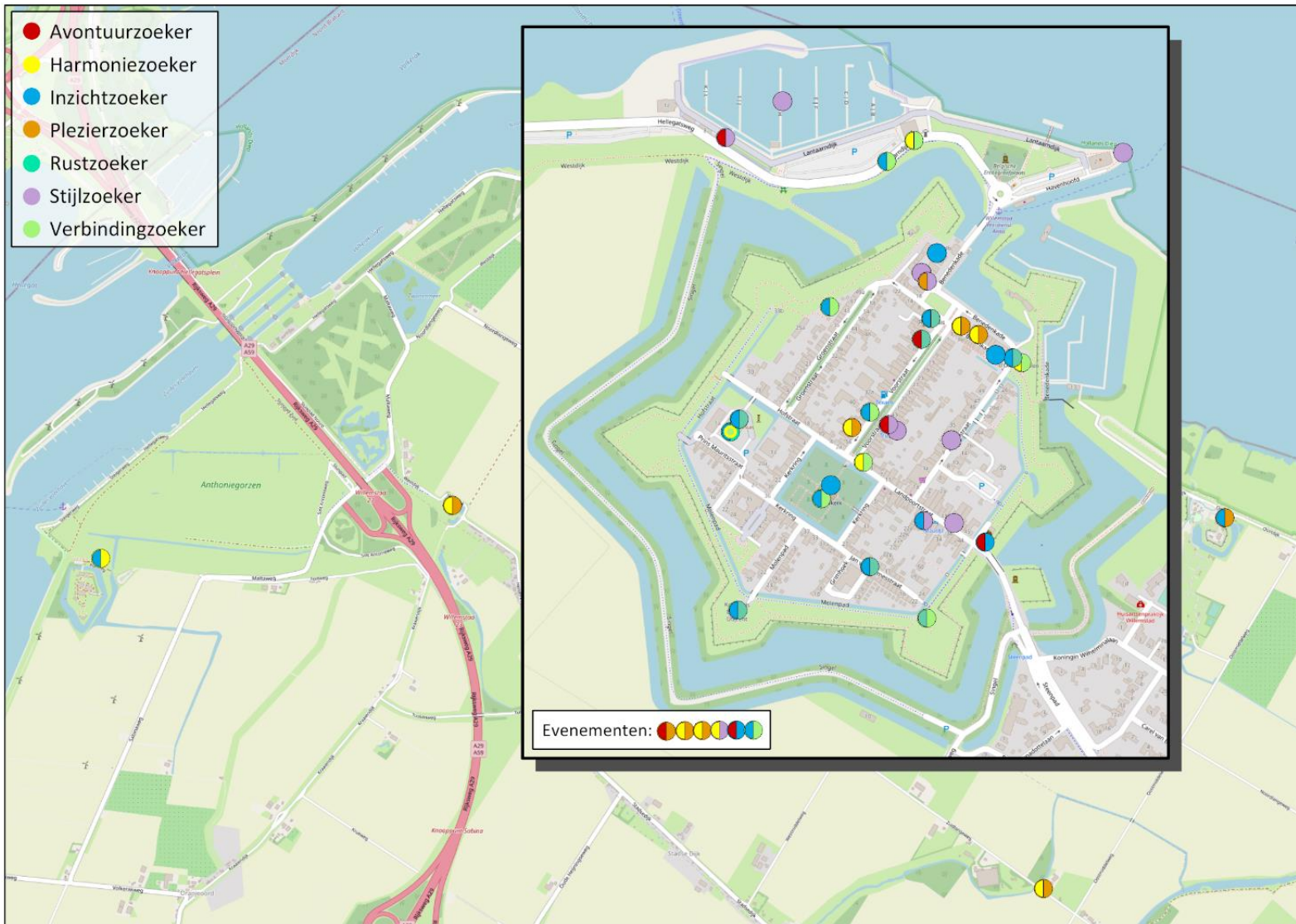

Figuur 5: Toeristisch-recreatief aanbod van Willemstad, aantrekkelijkheid voor leefstijlen

In figuur 5 hebben we het toeristisch-recreatief aanbod onderverdeeld naar de leefstijlen in een kaart. Op deze kaart staan de voorzieningen die in bijlage 1 vermeld staan. De evenementen zijn niet geplot op de kaart, omdat die zich op meerdere plekken in Willemstad bevinden. Van links naar rechts gaat het om Shanty & Seasong festival, Waterweekend, Vestingloop, Kunst en monumentenroute en Open monumentendag. Deze kaart is niet uitputtend.

Figuur 2 Toeristisch-recreatief aanbod van Willemstad en aantrekkelijkheid leefstijlen

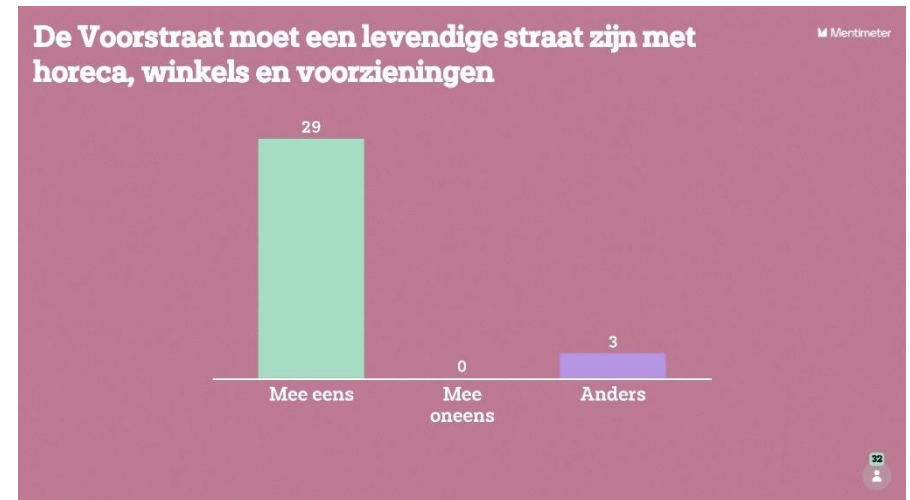
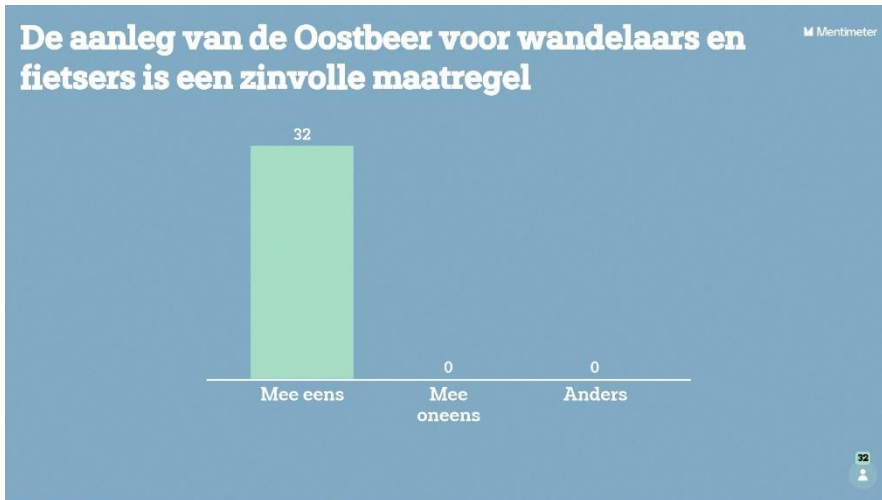
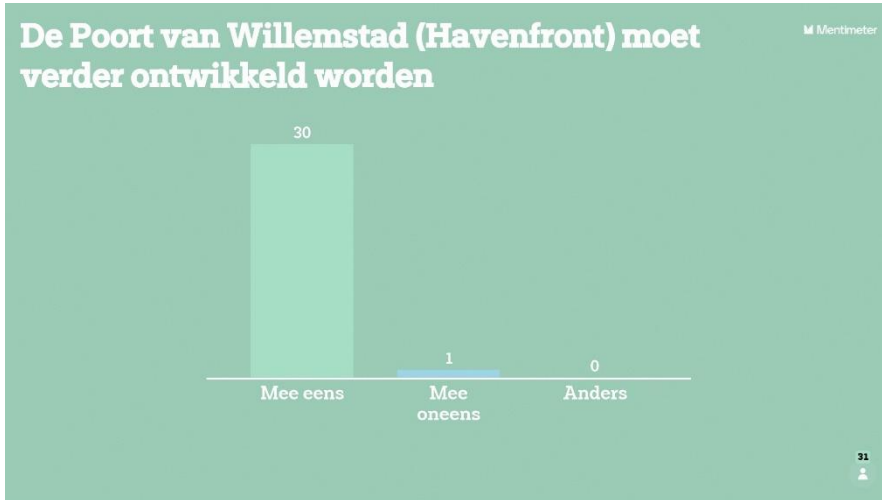
Bijlage 2: Overzicht toeristisch-recreatief aanbod

Categorie	Voorziening	Adres
Verblijfsaccommodaties	Het Willemshuis B&B	Groenstraat 35A, 4797 BE Willemstad
Verblijfsaccommodaties	Hotel-Willemstad	Voorstraat 42, 4797 BH Willemstad
Verblijfsaccommodaties	Hotel Trusten	Voorstraat 47-49, 4797 BE Willemstad
Verblijfsaccommodaties	Het Wapen van Willemstad	Benedenkade 12, 4797 AV Willemstad
Verblijfsaccommodaties	Hotel Mauritz & Belle Suites	Landpoortstraat 37, 4797 AM Willemstad
Horeca	Vista Willemstad	Havenhoofd 2, 4797 SR Willemstad
Horeca	Anno 1610	Benedenkade 11, 4797 AV Willemstad
Horeca	Het Wapen van Willemstad	Benedenkade 12, 4797 AV Willemstad
Horeca	Mauritz Grand Café	Landpoortstraat 24, 4797 AN Willemstad
Horeca	t Pumpke	Benedenkade 9, 4797 AV Willemstad
Horeca	Bij Betsie	Voorstraat 6, 4797 BG Willemstad
Horeca	Restaurant Bellevue	Bovenkade 1, 4797 AT Willemstad
Horeca	Restaurant de Rosmolen	Voorstraat 65, 4797 BE Willemstad
Horeca	Restaurant Frascati	Voorstraat 50, 4797 BH Willemstad
Horeca	Cuarto Ocho	Voorstraat 47, 4797 BE Willemstad
Cultuurhistorie	Fort Sabina	Fortweg 1, 4794 SC Heijningen
Cultuurhistorie	Fort de Hel	Helsedijk 85, 4797 SJ Willemstad
Cultuurhistorie	Fort Bovensluis	Oostdijk 22, 4797 SC Willemstad
Cultuurhistorie	Stadsmuren	
Cultuurhistorie	Mauritshuis	Hofstraat 1, 4797 AC Willemstad
Cultuurhistorie	Koepelkerk	Kerkring 19, 4797 AA Willemstad
Cultuurhistorie	Museum de Heemkundezolder	Hofstraat 1a, 4797 AC Willemstad
Cultuurhistorie	Oude Raadhuis	Raadhuisstraat 2, 4797 AX Willemstad
Cultuurhistorie	d'Orangemolen	Bovenkade 11, 4797 AT Willemstad
Cultuurhistorie	Arsenaa	Benedenkade 6, 4797 AV Willemstad
Cultuurhistorie	Kruithuis Bastion Utrecht	Molenpad 28, 4797 AH Willemstad
Cultuurhistorie	Kruithuis Bastion Friesland	Jan van Glymesstraat, 4797 AK Willemstad
Cultuurhistorie	Bastion Gelderland	Willemstad
Cultuurhistorie	Bastion Groningen	Bovenkade, 4797 AV Willemstad
Cultuurhistorie	Wachthuis bij de Landpoort	Landpoortstraat 47, 4797 AM Willemstad
Cultuurhistorie	Vuurtoren Willemstad	Lantaarndijk 2, 4797 SP Willemstad
Cultuurhistorie	Belgische Erebegraafplaats	Lantaarndijk, 4797 SP Willemstad
Watersport	Jachthaven de Batterij	Lantaarndijk 6, 4797 SP Willemstad
Watersport	Stadshaven Willemstad	4797 AP Willemstad
Watersport	Tip top sailing	Lantaarndijk 6, 4797 SP Willemstad
Watersport	Kanoverhuur de prullenkast	ZuidLangeweg 3, 4796 SB Oudemolen
Evenementen	Shanty & Seasong festival	
Evenementen	Vestingstedendagen	
Evenementen	Vestingloop	
Evenementen	Kunst en monumentenroute	
Evenementen	Open monumentendag	

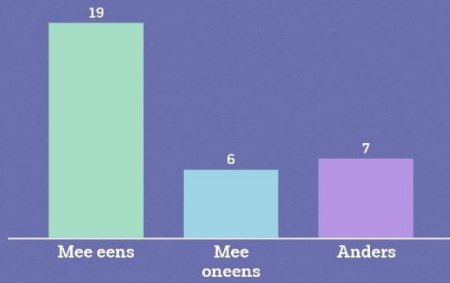
Bijlage 3 Resultaten Mentimeter

Tijdens de stakeholderbijeenkomst op dinsdag 2 november 2021 zijn een aantal stellingen getest. Deze stellingen zijn opgesteld op basis van de analyse en gesprekken met stakeholders. Hieronder staan de resultaten van deze stellingen weergegeven.

De verdere transformatie van retail/horeca naar wonen in de Voorstraat moet worden tegen gegaan (d.m.v. beleid)

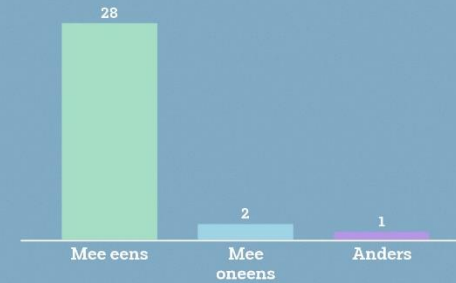
Mentimeter

32

Er moet door de gemeente een visie op cultureel erfgoed worden opgesteld, met aandacht voor kwaliteit, openstelling, onderhoud, en eigenaarschap

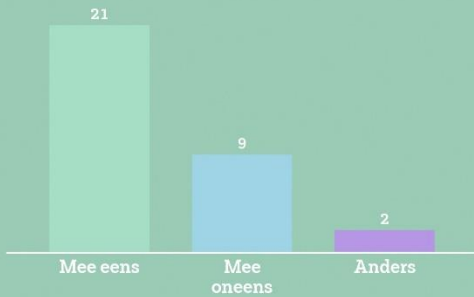
Mentimeter

31

Er moet worden gehandhaafd in de Voorstraat

Mentimeter

32

Prioriteit heeft:

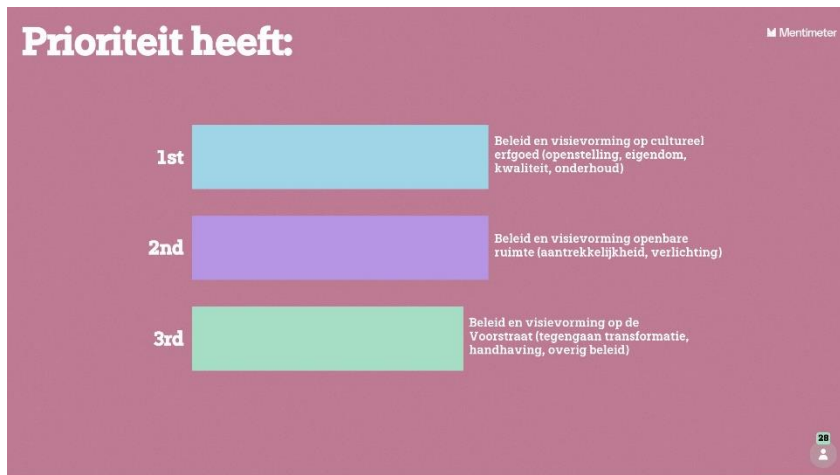
Mentimeter

29

- Meer historische beleving
- Meer ondersteuning vanuit gemeente voor monumentale panden
- Eenheid in bewegwijzering

Op de vraag “Welke andere maatregelen moeten er in Willemstad worden uitgevoerd?” werd het volgende gezegd:

- Woningbouw
- Extra laadpalen in de Voorstraat
- Digitaal platform voor overlegstructuren
- Verkeerscirculatie geheel Willemstad verbeteren
- Meer beleving
- Meer groen aanleggen
- Promotie
- De toegankelijkheid van de vestiging verbeteren
- Straatmeubilair
- Meer winkels
- Onderhoud straten
- Onderhoud en verzorging van de vestingwerken
- Onderhoud bestaand erfgoed en publieke ruimte
- Veilige fiets en wandelpaden
- Verfraaiing Voorstraat

BUREAUBUITEN
economie & omgeving

Bureau BUITEN

Economie en Omgeving

Achter Sint Pieter 160

NL-3512 HT Utrecht

info@bureaubuiten.nl

+31 (0)30 - 231 89 45

www.bureaubuiten.nl